

Infractors i conducta violenta

BUTLLETÍ DE DIFUSIÓ DE RECERQUES

INVESTIBREU

Presentació

Els dos estudis que presentem a continuació van rebre un dels ajuts econòmics per a la realització de projectes de recerca atorgats pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada arran de la convocatòria pública de l'any 2005.

Els hem agrupat perquè tracten aspectes relacionats amb la conducta violenta de les persones que estan sotmeses a l'aplicació de mesures penals en institucions. En la primera recerca s'estudia la possibilitat de predicció d'aquestes conductes en interns penitenciaris. En la segona recerca, s'avaluen uns programes de control de la conducta violenta aplicats a joves infractors internats en centres educatius de la Direcció general de Justícia Juvenil i també a joves sotmesos a mesures de llibertat vigilada.

Predicció de la Conducta Violenta en Interns Penitenciaris. Autors: Josep Mª Tous Ral (coord.)

Introducció

Un dels problemes més inquietants per a la societat és la inseguretat que comporta la reincidència d'actes violents, per part de persones convictes que per un motiu o un altre tornen a una vida normal, per temps limitat o definitiu.

En el moment que des d'un centre penitenciari cal avaluar la possibilitat de reinserció temporal o definitiva d'aquests interns en la societat, les principals fonts d'anàlisi i obtenció de dades valoratives són: el comportament d'aquestes persones en els centres, les dades d'entrevistes psicològiques i psiquiàtriques, els resultats de qüestionaris sobre agressivitat, i les avaluacions "actuarials".

Presentación

Los dos estudios que presentamos a continuación recibieron una de las ayudas económicas que otorga el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada para la realización de proyectos de investigación, concedidas mediante la convocatoria pública en el año 2005.

Se presentan agrupados porque tratan aspectos relacionados con la conducta violenta de las personas que se están sometidas a la aplicación de medidas penales en instituciones. En la primera investigación se estudia la posibilidad de predicción de estas conductas en internos penitenciarios. En la segunda, se evalúan unos programas de control de la conducta violenta aplicados a jóvenes infractores internados en centros educativos de la Dirección General de Justicia juvenil así como también a jóvenes sometidos medidas de libertad vigilada.

Predicción de la Conducta Violenta en Internos Penitenciaris. Autores: Josep Mª Tous Ral (coord.)

Introducción

Uno de los problemas que más inquietan a la sociedad es la inseguridad que comporta la reincidencia de actos violentos cometidos por personas convictas que por un motivo u otro vuelven a una vida normal, por tiempo limitado o definitivo.

En el momento que desde un centro penitenciario es necesario evaluar la posibilidad de reinserción temporal o definitiva de estos internos en la sociedad, las principales fuentes de análisis y de obtención de datos valorativos son: el comportamiento de estas personas en los centros, los datos de entrevistas psicológicas y psiquiátricas, los resultados de cuestionarios sobre agresividad y las evaluaciones "actuariales".

Els resultats aconseguits en la reinserció de persones que compleixen o han complert condemnes poden millorar si aconseguim una avaluació dels interns que permeti determinar la seva vulnerabilitat individual envers les conductes delictives.

El que perseguim amb aquesta recerca és aconseguir una avaluació dels interns dels centres penitenciaris que permeti classificar-los segons la seva disposició conductual cap a un major o menor risc de violència cap a les altres persones o ells mateixos (tant durant el temps de condemna, disminuint el grau de conflictivitat dins dels centres, com un cop estiguin novament en llibertat, valorant el risc de reincidència fora dels Centres).

Metodologia emprada:

Participants

El grup que constitueix la font de les dades empíriques d'aquesta investigació està format per interns de centres penitenciaris. Procedeixen tots ells de diferents centres i en aquesta recerca tan sols s'ha inclòs la població masculina reclusa. S'ha controlat l'edat i la nacionalitat dels interns que hi han participat. S'ha controlat que l'administració de les proves es realitzi sense els efectes immediats de les drogues. S'ha registrat la mà dominant i l'habilitat en l'escriptura i el dibuix o altres arts o oficis manuals. Per a una primera comparació d'aquestes dades amb la població normal (amb la mateixa edat, i el mateix sexe...) presentem els resultats de 38 interns i 39 universitaris.

Els criteris de selecció de la mostra es van deixar en mans dels psicòlegs col·laboradors que havien de tenir en compte els següents criteris:

- Criteris d'exclusió:

No acceptació del consentiment informat. Malaltia i medicació cròniques, estar sota l'efecte de substàncies tòxiques. Impediments físics per a poder realitzar la prova motora (ceguesa, pèrdua d'alguna extremitat superior o inferior, . .) Ser ambidextra o esquerrà contrariat.

- Criteris d'inclusió:

Estar en situació d'una propera avaluació, haver de prendre el psicòleg decisions respecte a la formació, intervenció,...

Instruments

- Psicodiagnòstic Miokinètic Revisat i Digitalitzat (Tous, Viadé, Muiños i Pont , 2004):

Revisió i digitalització del Psicodiagnòstic MioKinètic (PMK) de Mira (1940) que consisteix en un test de rendiment motor que s'obté mitjançant el registre de l'execució d'un moviment (kinètic) de la musculatura (mio) en distintes orientacions de l'espai (frontal, transversal i sagital).

El PMK-RD consta d'un total de 30 figures repartides en sis làmines diferents (Liniogrames, Ziga-sagues; Escales i Cercles; Cadenes; Paral·leles i Us Verticals; Paral·leles i Us Sagitals)

El subjecte assegut davant de la làmina ha de resseguir o continuar (segons el tipus de figura) el model que

Los resultados obtenidos en la reinserción de las personas que cumplen o han cumplido condenas pueden mejorar si conseguimos una evaluación de los internos que permita determinar su vulnerabilidad individual respecto a las conductas delictivas.

Lo que se persigue con esta investigación es conseguir una evaluación de los internos de los centros penitenciarios que permita clasificarlos según su disposición conductual hacia a un mayor o menor riesgo de violencia hacia otras personas o ellos mismos (tanto durante el tiempo de condena, disminuyendo el grado de conflictividad dentro de los centros, como una vez estén nuevamente en libertad, valorando el riesgo fuera de los centros).

Metodología empleada:

Participantes

El grupo que constituye la fuente de los datos empíricos de esta investigación está formado por internos de centros penitenciarios. Proceden de diferentes Centros y en esta investigación sólo se ha tenido en cuenta a la población reclusa masculina. Se ha controlado la edad y la nacionalidad de los internos que han participado en esta investigación. Se ha controlado que la administración de las pruebas se realice sin los efectos inmediatos de las drogas. Se ha registrado la mano dominante y la habilidad en la escritura y el dibujo o otras artes o oficios manuales. Para una primera comparación de estos datos con la población normal (de la misma edad, y el mismo sexo...) presentamos los resultados de 38 internos y 39 universitarios. Los criterios de selección de la muestra se dejaron en manos de psicólogos colaboradores que habían de tener en cuenta los siguientes criterios:

- Criterios de exclusión:

No aceptación del consentimiento informado. Enfermedad y medicación crónicas, estar bajo los efectos de sustancias tóxicas. Impedimentos físicos para poder realizar la prueba motora (ceguera, pérdida de alguna extremidad superior o inferior,...) Ser ambidiestro.

- Criterios de inclusión:

Estar en situación para una evaluación inmediata, tener que tomar el psicólogo decisiones respecto a la formación, intervención...

Instrumentos

- Psicodiagnòstic Miokinètic Revisado i Digitalitzat (Tous, Viadé, Muiños i Pont , 2004):

Revisió i digitalització del Psicodiagnòstic MioKinètic (PMK) de Mira (1940) que consisteix en un test de rendiment motor que se obtiene mediante el registro de la ejecución de un movimiento (kinético) de la musculatura (mio) en distintas orientaciones del espacio (frontal, transversal y sagital).

El PMK-RD consta de un total de 30 figuras repartidas en seis laminas diferentes (Liniogrames, Ziga-zagas; Escales y Círculos; Cadenas; Paralelas y Us Verticales; Paralelas y Us Sagitales)

El sujeto sentado delante de la lámina ha de seguir o continuar (según el tipo de figura) el modelo que le indique

li indiqui l'administrador, a pols i a mà alçada, sense recolzar-se. Primer amb visió y després, sense parar-se, sense visió. Primer amb la mà dominant i després amb la mà no dominant.

De la resposta motora del subjecte obtenim 6 dimensions: Mania – Depressió; Auto – Hetero Agressivitat; Intra – Extratensió; No Emotivitat – Emotivitat; Inhibició – Excitació; Rigidesa – Impulsivitat. Cadascuna d'aquestes dimensions funcionals de la personalitat l'observem per separat per a la mà dominant i per a la mà no dominant.

Resultats

En primer lloc hem estat interessats a trobar diferències estadísticament significatives entre els interns i els universitaris, en les seves respostes al PMK-RD. El test sencer ens dona 82 variables dependents a partir de diferents indicadors motors que mitjançant un anàlisi estadístic hem contrastat en els dos grups de subjectes. Els resultats del MANOVA han posat de manifest que només 34 de les 82 variables emprades aporten diferències significatives entre els dos grups. Aquestes variables es poden agrupar segons les dimensions de personalitat que avaluen i son: 2 indicadors l' Auto i Hetero Agressivitat; 2 indicadors que avaluen l'Emotivitat; 22 indicadors que avaluen la Inhibició – Excitació]. 8 indicadors que avaluen la Rigidesa – Impulsivitat. Totes aquestes diferències son significatives ($p < 0.050$) i el valor de la mitja dels errors és sempre més gran per al grup d'interns que per al grup d'universitaris.

Per tal de considerar la capacitat de classificació del PMK-RD hem aplicat una anàlisi discriminant a tots els participants ($n = 77$) que ens ha posat de manifest que el test classifica correctament un 97,4% dels casos agrupats, segons interns i universitaris i que dels 38 interns, només 2 estan incorrectament classificats.

Una posterior anàlisi discriminant, tan sols amb les 34 variables que han resultat significativament diferents, entre interns i universitaris, ens ha posat de manifest que de les 34 variables, 6 variables classifiquen correctament el 92,2% dels casos agrupats amb interns i universitaris, sent la classificació dels interns d'un 86,2%, que significa que dels 38 interns, tan sols 5 no han estat correctament classificats, i en el cas dels universitaris d'un 97,4% la qual cosa significa que només 1 universitari dels 39 no ha estat correctament classificat.

Discussió

Els resultats obtinguts ens posen de manifest que de les 82 variables dependents estudiades només 34 variables dependents, presenten diferències estadísticament significatives entre el grup experimental, constituït per interns penitenciaris i el grup control format per universitaris.

Les variables estadísticament significatives, agrupades segons les dimensions de personalitat a les que contribueixen son: les variables que avaluen la dimensió de Inhibició - Excitació, totes 22 han presen-

el administrador, a pulso y a mano alzada, sin apoyarse. Primero con visión y después, sin pararse, sin visión. Primero con la mano dominante y luego con la mano no dominante.

De la respuesta motora del sujeto obtenemos 6 dimensiones: Manía – Depresión; Auto – Hetero Agressivitat; Intra – Extratensió; No Emotivitat – Emotivitat; Inhibició – Excitació; Rigidez – Impulsivitat. Cada una de estas dimensiones funcionales de la personalidad la observamos por separado por la mano dominante y por la mano no dominante.

Resultado

En primer lugar hemos estado interesados en encontrar diferencias estadísticamente significativas entre los internos y los universitarios, en sus respuestas al PMK-RD. El test entero nos da 82 variables dependientes a partir de diferentes indicadores motores que mediante un análisis estadístico hemos contrastado en los dos grupos de sujetos. Los resultados de MANOVA han puesto de manifiesto que sólo 34 de las 82 variables utilizadas aportan diferencias significativas entre los dos grupos. Estas variables se pueden agrupar según las dimensiones de personalidad que evalúan y son: 2 indicadores para la Auto y Hetero Agressivitat; 2 indicadores que evalúan la Emotivitat; 22 indicadores que evalúan la Inhibición – Excitación]. 8 indicadores que evalúan la Rigidez – Impulsivitat. Todas estas diferencias son significativas ($p < 0.050$) y el valor de la media de los errores es siempre más grande para el grupo de internos que para el grupo de universitarios.

Para poder considerar la capacidad de clasificación del PMK-RD hemos aplicado un análisis discriminante a todos los participantes ($n = 77$) que nos ha puesto de manifiesto que el test clasifica correctamente un 97,4% de los casos agrupados, según internos y universitarios i que de los 38 internos, sólo 2 están incorrectamente clasificados.

Un posterior análisis discriminante, sólo con las 34 variables que han resultado significativamente diferentes, entre internos y universitarios, nos ha puesto de manifiesto que de las 34 variables, 6 variables clasifican correctamente el 92,2% de los casos agrupados con internos y universitarios, siendo la clasificación de los internos de un 86,2%, que significa que de los 38 internos, solamente 5 no han estado correctamente clasificados y en el caso de los universitarios de un 97,4% de universitario, lo que significa que tan sólo 1 universitario de los 39 no ha estado correctamente clasificado.

Discusión

Los resultados obtenidos nos ponen de manifiesto que de las 82 variables dependientes estudiadas, solamente 34 de esas variables presentan diferencias estadísticamente significativas entre el grupo experimental, constituido por internos penitenciaris y el grupo control formado por universitaris.

Las variables estadísticamente significativas, agrupadas según las dimensiones de personalidad a las que contribuyen son: las variables que evalúan la dimensión de Inhibición - Excitación, las 22 han presentado

tat diferències estadísticament significatives, entre interns penitenciaris i universitaris i que els interns puntuen, en totes elles, més alt que els universitaris o sigui que els interns són més excitables o irritables que els universitaris segons aquesta prova. Aquestes dades ens posen de manifest una gran consistència, al llarg de les diferents condicions experimentals, de la tendència a l'excitació i del predomini de la mateixa en els interns. També cal remarcar que el fet que la disposició o tendència es manifesti tant en la mà dominant com en la mà no dominant afegeix estabilitat en aquesta dimensió. En segon lloc tenim que de les 8 variables dependents que avaluen la Rigidesa - Impulsivitat, totes 8 han resultat amb diferències estadísticament significatives entre interns penitenciaris i universitaris i que en totes elles els interns han puntuat més alt que els universitaris, o sigui que els interns són més impulsius. Aquests resultats ens posen altre cop de manifest una alta consistència que aquesta vegada la veiem en la dimensió de la Impulsivitat, ja que s'han obtingut en diferents condicions experimentals i tant en una com en l'altra mà. De les 12 variables dependents que avaluen l'Auto - Hetero Agressivitat només 2 han posat de manifest diferències estadísticament significatives entre interns penitenciaris i universitaris. En aquest cas cal destacar la discriminació entre Auto Agressivitat i Hetero Agressivitat per mitjà de dues variables dependents diferents. El fet que no aconseguim que més variables dependents d'aquestes 12 presentin també diferències significatives és degut possiblement a la falta de subjectes en els grups estudiats. De les 10 variables d'Emotivitat, només dues han posat de manifest diferències estadísticament significatives entre interns i universitaris, posant de manifest que els interns són més emotius que els universitaris. Cal recordar aquí l'observació anterior de la manca de subjectes en aquests grups. De les 18 variables dependents que avaluen Intra - Extra Tensió no hem trobat cap diferència estadísticament significativa entre interns i universitaris. De les 10 variables dependents que avaluen Depressió - Mania no hem trobat cap diferència estadísticament significativa entre interns i universitaris.

Aquests són resultats inter subjectes que caracteritzen grups de subjectes i no persones individuals, pel que podem dir que els interns com a grup es distingeixen dels universitaris com a grup en què són més excitables, més impulsius, més auto agressius, més hetero agressius i més emotius, no discriminant entre un i altre grup ni la Intra - Extra Tensió, ni la Depressió - Mania.

Els resultats ens permeten considerar que no tots els interns presenten la mateixa estructura de personalitat ja que en alguns predomina la seva Excitació o Irritabilitat, en d'altres la seva Impulsivitat, en d'altres la seva Emotivitat i en d'altres la seva Hetero agressivitat, i que en quasi tots predomina una estructura de trets jerarquitzada per algun dels anteriors.

Conclusions

Els resultats ens posen de manifest que el PMK-RD discrimina entre grups de persones que es diferen-

diferències estadísticament significatives, entre interns penitenciaris i universitaris i que los internos puntuen, en todas ellas, mas alto que los universitarios, es decir que los internos son mas excitables o irritables que los universitarios según esta prueba. Estos datos nos ponen de manifiesto una gran consistencia, a lo largo de las diferentes condiciones experimentales, de la tendencia a la excitación, en estas personas y del predominio de la misma en los internos. También es necesario remarcar el hecho que la disposición o tendencia se manifieste tanto en la mano dominante como en la mano no dominante añadiendo estabilidad en esta dimensión. En segundo lugar tenemos que de las 8 variables dependientes que evalúan la Rigidez - Impulsividad, todas 8 han resultado con diferencias estadísticamente significativas entre internos penitenciaris y universitarios, o sea que los internos son más impulsivos. Estos resultados nos ponen otra vez de manifiesto otra consistencia que esta vez la vemos en la dimensión de la Impulsividad, ya que se han obtenido en diferentes condiciones experimentales y tanto en una como en la otra mano. De las 12 variables dependientes que evalúan la Auto - Hetero Agressividad solo 2 han puesto de manifiesto diferencias estadísticamente significativas entre internos penitenciaris y universitarios. En este caso hemos de destacar la discriminación entre Auto Agressividad y Hetero Agressividad mediante dos variables dependientes diferentes. El hecho de que no consigamos que más variables dependientes de estas 12 presenten también diferencias significativas es debido posiblemente a la falta de sujetos en los grupos estudiados. De las 10 variables de Emotividad, solamente dos han puesto de manifiesto diferencias estadísticamente significativas entre internos y universitarios, evidenciando que los internos son mas emotivos que los universitarios. Es necesario recordar aquí la observación anterior de la falta de sujetos en estos grupos. De las 18 variables dependientes que evalúan Intra - Extra Tensión no hemos encontrado ninguna diferencia estadísticamente significativa entre internos y universitarios. De las 10 variables dependientes que evalúan Depresión - Manía no hemos encontrado ninguna diferencia estadísticamente significativa entre internos y universitarios.

Estos son resultados inter sujetos que caracterizan grupos de sujetos y no personas individuales, por lo que podemos decir que los internos como grupo se distinguen de los universitarios como grupo en que son más excitables, más impulsivos, más autoagresivos, más heteroagresivos y más emotivos, no discriminando entre un grupo y otro ni la Intra - Extra Tensión, ni la Depresión - Manía.

Los resultados nos permiten considerar que no todos los internos presentan la misma estructura de personalidad ya que en algunos predomina su Excitación o Irritabilidad, en otros su Impulsividad, en otros su Emotividad y en otros su heteroagresividad, y que en casi todos predomina una estructura de rasgos jerarquizada por alguno de los anteriores.

Conclusiones

Los resultados ponen de manifiesto que el PMK-RD discrimina entre grupos de personas que se diferen-

cien per haver o no comès algun delictes, fins i tot encara que aquest no hagi estat molt violent. Així doncs la comparació dels resultats obtinguts amb el PMK-RD per part dels interns i els universitaris ens permet diagnosticar de manera objectiva la propensió personal a la delinqüència, independentment d'altres variables sociològiques, econòmiques i culturals que poden també contribuir a la manifestació de les conductes antisocials. El coneixement que nosaltres oferim dels trets de personalitat com a característiques individuals funcionals que poden contribuir a una major vulnerabilitat per a la conducta antisocial, és òbviament de gran utilitat per aconseguir que es converteixin en disposicions útils per a la socialització, ja que cada un d'aquests trets ha estat útil per a la supervivència del ser humà i només cal aprendre individualment a fer-los servir en el moment i les condicions adients.

Ni la intel·ligència com a capacitat, ni els coneixements com a saviesa són efectius per ells mateixos per assegurar el control de la conducta individual. Seria convenient realitzar una tasca social preventiva capaç de facilitar un correcte aprenentatge de la Irritabilitat o Excitació, de la Impulsivitat, de l'Agresivitat i de l'Emotivitat, presents també en d'altres múltiples situacions, com per exemple la conducta viària.

Incidència de l'aplicació d'un programa de control de la conducta violenta en joves infractors. Autors: Jordi Camps Martí; Toni Cano Martín

Presentació

La investigació que presentem a continuació, és el resultat, per una banda, de la inquietud dels autors envers el fenomen de la violència juvenil i com aquesta pot i ha de ser abordada; i per altra, de l'interès per estudiar si les intervencions de format grupal adreçades al control de la conducta violenta en menors i joves que es van aplicar des del 2001 fins al 2005 en diferents àmbits de la justícia juvenil a Catalunya, realment van tenir l'impacte desitjat quant a l'evolució d'aquests menors i joves sotmesos a una intervenció d'aquestes característiques. Al llarg de la recerca, s'ha treballat prenent com a referència un conjunt d'intervencions de caràcter grupal, desenvolupades pels mateixos autors en entorns tancats (3 edicions d'un programa al Centre Educatiu L'Alzina), i en la comunitat, amb joves de MO (2 edicions del programa). En aquest sentit, doncs, i amb l'objectiu inicial de conformar un model d'intervenció que s'intuís òptim per abordar els dèficits dels joves que participaven en el programa; la recerca ens ha presentat una sèrie de resultats que ens apunten a parlar de l'impacte favorable que la intervenció ha tingut sobre els joves participants; tant pel que fa al període en què es va dur a terme el programa, com temps després de la seva aplicació.

cian por haber o no cometido algún delito, incluso aunque éste no haya sido muy violento. Así pues la comparación de los resultados obtenidos con el PMK-RD por parte de los internos y de los universitarios nos permite diagnosticar de manera objetiva la propensión personal a la delincuencia, independientemente de otras variables sociológicas, económicas y culturales que pueden también contribuir a la manifestación de las conductas antisociales. El conocimiento que nosotros ofrecemos de los rasgos de personalidad como características individuales funcionales que pueden contribuir a una mayor vulnerabilidad para la conducta antisocial, es obviamente de gran utilidad para conseguir que se conviertan en disposiciones útiles para la socialización, ya que cada uno de estos rasgos ha sido útil para la supervivencia del ser humano y solamente hay que aprender individualmente a usarlos en el momento y las condiciones adecuadas.

Ni la inteligencia como capacidad, ni los conocimientos como sabiduría son efectivos por ellos mismos para asegurar el control de la conducta individual. Sería conveniente realizar una tarea social preventiva capaz de facilitar un correcto aprendizaje de la Irritabilidad o Excitación, de la Impulsividad, de la Agresividad y de la Emotividad, presentes también en otras múltiples situaciones, como por ejemplo la conducta viaria.

Incidencia de la aplicación de un programa de control de la conducta violenta en jóvenes infractores. Autores: Jordi Camps Martí; Toni Cano Martín

Presentación

La investigación que presentamos a continuación es el resultado, por una parte, de la inquietud de los autores en relación con el fenómeno de la violencia juvenil y de cómo ésta puede y debe de ser abordada; y por otra parte, del interés por estudiar si las intervenciones de formato grupal dirigidas al control de la conducta violenta en menores y jóvenes que se aplicaron desde 2001 hasta 2005 en distintos ámbitos de la justicia juvenil en Catalunya, realmente tuvieron el impacto deseado en cuanto a la evolución de estos menores y jóvenes sometidos a una intervención de estas características.

A lo largo de la investigación, se ha trabajado tomando como referencia un conjunto de intervenciones de carácter grupal, desarrolladas por los mismos autores en entornos cerrados (3 ediciones de un programa en el Centro Educativo L'Alzina), y en la comunidad, con jóvenes de medio abierto (2 ediciones del programa). En este sentido, pues, y con el objetivo inicial de conformar un modelo de intervención que se intuyese óptimo para abordar los déficit de los jóvenes que participaban en el mismo, la investigación nos ha presentado una serie de resultados que apuntan a hablar sobre el impacto favorable que la intervención ha tenido sobre los jóvenes participantes, tanto por lo que se refiere al periodo en que se llevó a cabo el programa, como tiempo después de su aplicación.

Objectius

1. Avaluar el perfil socio-familiar, personal i criminològic dels 30 joves (d'edats compreses entre 15 i 23 anys) que han participat en les diferents edicions del programa.
2. Avaluar els resultats de l'aplicació del programa, objectivats durant el transcurs de les intervencions.
3. Avaluar la incidència que té sobre els joves infractors la realització d'un programa de control de la conducta violenta, un temps després de la seva finalització.

Metodologia

Per al disseny de l'estudi, s'han tingut en compte dues parts clarament diferenciades. La primera fa referència a l'anàlisi de les variables relatives als joves participants en el programa, així com al recull i avaluació de dades referents a la intervenció a què havien estat sotmesos (programa). Hem utilitzat com a instruments de recollida d'informació directa, un qüestionari d'informació pre-post intervenció, registres d'assistència, d'actitud, qüestionaris de detecció de factors de risc pre-post, registres conductuals, entrevistes amb professionals i familiars dels joves, etc. També hem utilitzat fonts indirectes d'informació, com els expedients dels joves, les bases de dades de JJ i altres fonts que ens poguessin donar informacions rellevants.

En la segona part de la recerca, l'interès ha estat centrat a avaluar si temps després que els joves han finalitzat el programa (en alguns casos més de dos anys posteriors a la finalització), es mantenen els aprenentatges i si aquests han impactat de forma satisfactòria en l'assoliment dels objectius del programa (reducció/desaparició de la conducta violenta, entre d'altres). Es va fer un seguiment dels joves que van participar en el programa (n=15), recollint resultats d'aquests joves, dels seus familiars i dels professionals que encara estaven intervenint amb ells. Els instruments utilitzats per a la recollida de dades han estat: entrevistes semi-estructurades d'aplicació als joves, familiars dels joves i professionals responsables del seguiment; qüestionaris d'informació, satisfacció-valoració del programa al cap del temps; registres conductuals, i la base de dades de gestió d'expedients de la Direcció General de Justícia Juvenil.

Els resultats quantitatius han estat explotats a partir de l'aplicació informàtica SPSS. Altres resultats han estat tractats i avaluats de forma qualitativa a partir del buidat de les entrevistes, grup de discussió, etc.

Resultats

Respecte al perfil dels joves

Del conjunt de les 16 variables estudiades a la recerca, es podria dir que el perfil general dels joves que han participat al programa presenta una sèrie de variables personals, socio-familiars i criminològiques

Objetivos

1. Evaluar el perfil socio-familiar, personal y criminológico de los 30 jóvenes (de edades comprendidas entre los 15 y 23 años) que han participado en las diferentes ediciones del programa.
2. Evaluar los resultados de la aplicación del programa, objetivados durante el transcurso de las intervenciones.
3. Evaluar la incidencia que tiene sobre los jóvenes infractores la realización de un programa de control de la conducta violenta, un tiempo después de su finalización.

Metodología

Para el diseño del estudio, se ha tenido en cuenta dos partes claramente diferenciadas. La primera hace referencia al análisis de las variables relativas a los jóvenes participantes en el programa, así como a la recopilación y evaluación de datos referentes a la intervención a que habían estado sometidos (programa). Hemos utilizado como instrumentos para la recogida de información directa, un cuestionario de información pre-post intervención, registros de asistencia, de actitud, cuestionarios de detección de factores de riesgo pre-post, registros conductuales, entrevistas con profesionales y familiares de los jóvenes, etc. También hemos utilizado fuentes indirectas de información, como los expedientes de los jóvenes, las bases de datos de JJ y otras fuentes que nos pudieran proporcionar informaciones relevantes.

En la segunda parte de la investigación, el interés ha estado centrado en evaluar si tiempo después de que los jóvenes hayan finalizado el programa (en algunos casos más de dos años posteriores a la finalización), se mantienen los aprendizajes y si éstos han impactado de forma satisfactoria en el logro de los objetivos del programa (reducción/desaparición de la conducta violenta, entre otros). Se hizo un seguimiento de los jóvenes que participaron en el programa (n=15), recogiendo resultados de esos jóvenes, de sus familiares y de los profesionales que aún estaban interviniendo con ellos. Los instrumentos empleados para la recolección de datos han sido: entrevistas semi-estructuradas de aplicación a los jóvenes, familiares de los mismos y profesionales responsables del seguimiento; cuestionarios de información, satisfacción-valoración del programa al cabo del tiempo; registros conductuales, y la base de datos de gestión de expedientes de la Dirección General de Justicia Juvenil.

Los resultados cuantitativos han sido explotados a partir de la aplicación informática SPSS. Otros resultados se han tratado y evaluado de forma cualitativa a partir del vaciado del contenido de las entrevistas, grupos de discusión, etc.

Resultados

Respecto al perfil de los jóvenes

Del conjunto de las 16 variables estudiadas en la investigación, se podría decir que el perfil general de los jóvenes que han participado en el programa presenta una serie de variables personales, socio-familiares y cri-

força homogènia tant si els joves han fet el programa al centre educatiu (CE) com en medi obert (MO), o bé si el seu delictes era de violència sexual o de violència no sexual. Tanmateix, en el cas dels joves que van fer el programa al CE, en relació amb els que el van fer a MO, hem trobat diferències estadísticament significatives en quatre de les variables, de tal manera que es constata que els joves del CE, han comès l'activitat delictiva violenta a una edat més primerenca; que en el moment de l'activitat delictiva no participaven en cap ocupació laboral; que en les seves històries de vida es coneixen antecedents de maltractament familiar; i que els seus referents familiars comptaven amb antecedents delictius.

Quant a les diferències entre els joves que havien comès delictes violents no sexuals respecte als que havien comès delictes sexuals, hem trobat diferències significatives també en quatre de les variables: la primera fa referència al fet que els familiars dels joves que han comès delictes sexuals presenten majors problemes de criminalitat i història de toxicomanies; la situació econòmica de la família és pitjor; pel que fa a la relació d'aquets joves amb grups disocials, s'observen diferències que apunten que els joves que han comès delictes no sexuals, el seu grup de referència és de clara tendència disocial; i la darrera diferència apunta a que els joves que cometen delictes de violència sexual, ho fan en edat més prematura que els joves que cometen delictes de violència no sexual.

Respecte a la intervenció

En general, els resultats obtinguts durant la intervenció presenten una total coincidència en els diferents grups avaluats: (programa de CE o MO; joves amb delictes de violència sexual i de violència no sexual, i joves estrangers i nacionals).

En aquest sentit, hem de destacar que el 74,2 % dels joves va finalitzar el programa, amb una assistència mitjana a les sessions del 86,14%. L'actitud general dels participants al programa va estar positiva, i van avaluar el seu pas pel mateix com a molt satisfactori tant pel que fa al clima de treball com pels aprenentatges rebuts. El grau d'assoliment dels objectius de la intervenció en cada un dels joves, va ser notable (7,1 sobre 10), havent-se incrementat els nivells d'informació i coneixement sobre la matèria de control de la conducta violenta de forma significativa. L'opinió dels professionals i familiars dels joves orienten igualment una valoració favorable en el sentit de resultats positius de la intervenció en el transcurs de la mateixa.

Respecte a l'impacte de la intervenció temps després d'haver fet el programa

Com a síntesi d'aquest apartat de resultats cal dir que temps després d'haver finalitzat el programa els joves manifesten que els ha ajudat a entendre la seva agressivitat i en ocasions a controlar-la, es van sentir escoltats en els seus problemes i recorden les diferents tècniques instrumentals apreses i assajades (especialment la relaxació, control de la

minològiques bastant homogènees, tanto si los jóvenes han realizado el programa en el centro educativo (CE) como en medio abierto (MO), o bien si su delito era de violencia sexual o de violencia no sexual. Asimismo, en el caso de los jóvenes que hicieron el programa en el CE, en relación con los que lo llevaron a cabo en MO, hemos encontrado diferencias estadísticamente significativas en cuatro de las variables, de manera que se constata que los jóvenes del CE han cometido la actividad delictiva a una edad más temprana: En el momento de la actividad delictiva no participaban en ninguna ocupación laboral. En su historia de vida se conocen antecedentes de maltrato familiar y sus referentes familiares contaban con antecedentes delictivos.

En cuanto a las diferencias entre los jóvenes que habían cometido delitos violentos no sexuales respecto a los que sí los habían cometido, encontramos diferencias significativas también en algunas de las variables: la primera hace referencia al hecho que los familiares de los jóvenes que han cometido delitos sexuales presentan mayores problemas de criminalidad e historia de toxicomanías; la situación económica de la familia es peor; en lo que se refiere a la relación de estos jóvenes con grupos disociales, se observan diferencias que apuntan que los jóvenes que han cometido delitos no sexuales su grupo de referencia es de clara tendencia disocial; y la última diferencia apunta a que los jóvenes que cometen delitos de violencia sexual, lo hacen en edades más prematuras que los jóvenes que cometen delitos de violencia no sexual.

Respecto a la intervención

En general, los resultados obtenidos durante la intervención presentan una coincidencia total en los diferentes grupos evaluados: (programa de CE o MO; jóvenes con delitos de violencia sexual y de violencia no sexual, y jóvenes extranjeros y nacionales).

En este sentido, se ha de destacar que el 74,2% de los jóvenes finalizaron el programa, con una asistencia media a las sesiones del 86,14%. La actitud general de los participantes en el programa fue positiva, y evaluaron su paso por el mismo como muy satisfactorio tanto por lo que al clima de trabajo se refiere, como por los aprendizajes recibidos. El grado de consecución de los objetivos de la intervención en cada uno de los jóvenes, fue notable (7,1 sobre 10), incrementándose los niveles de información y conocimiento sobre la materia de control de la conducta violenta de forma significativa. La opinión de profesionales y familiares de los jóvenes orientan igualmente una valoración favorable en el sentido de resultados positivos de la intervención en el transcurso de la misma.

Respecto al impacto de la intervención tiempo después de haber participado en el programa

Como síntesis cabe decir que tiempo después de haber finalizado el programa los jóvenes manifiestan que los ha ayudado a entender su agresividad y en ocasiones a controlarla, se sintieron escuchados en sus problemas y recuerdan las diferentes técnicas instrumentales aprendidas y ensayadas (especialmente la relajación, control de la ira y la asertividad).

ira, així com la assertivitat). Tanmateix, reconeixen que els ha costat portar a la pràctica les tècniques, reconeixent encara pèrdues de control puntuals. Els familiars i professionals dels joves, en el mateix sentit, afirmen que han objectivat millores, considerant els joves, actualment, menys violents que abans. En el cas dels joves que van fer el programa en el CE hem de destacar que reduïen l'emissió de conductes disruptives considerades com a greus o molt greus. A tall de conclusió general, es pot dir que el programa de control de la conducta violenta desenvolupat per aquests joves ha impactat de forma satisfactòria ja que els ha permès conèixer, reflexionar, assajar, etc. formes diferents d'entendre la seva conducta violenta i de relacionar-se amb el seu entorn d'una forma més normalitzada i prosocial.

Consideracions i propostes

És necessari treballar amb joves violents a partir de programes estructurats de format grupal, amb l'objectiu d'oferir repertoris conductuals alternatius a l'agressió i ajudar-los a assajar tècniques de control de la conducta violenta. Aquesta intervenció grupal ha de venir acompanyada d'un correcte espai d'intervenció individual i multidisciplinari que permeti el reforç, seguiment, i avaluació contínua i dinàmica dels aprenentatges. L'espai d'intervenció que ofereix el compliment d'una mesura pot ser un espai idoni per optimitzar programes d'aquestes característiques de tall preventiu per tal que els joves que presenten dèficits en àrees bàsiques de la competència social no esdevinguin el dia de demà joves amb delictes violents.

Asimismo, reconocen que les ha costado llevar a la práctica las técnicas, confesando aún pérdidas de control puntuales. Los familiares y profesionales de los jóvenes afirman en este sentido que han notado mejoras, considerando los jóvenes actualmente menos violentos que antes. En el caso de los jóvenes que hicieron el programa en el CE hemos de destacar que reducían la emisión de conductas disruptivas consideradas como graves o muy graves. Como conclusión general, se puede decir que el programa de control de la conducta violenta desarrollado por estos jóvenes ha impactado de forma satisfactoria ya que les ha permitido conocer, reflexionar, ensayar, etc., formas diferentes de entender su conducta violenta y de relacionarse con su entorno de una forma mas normalizada y prosocial.

Consideraciones y propuestas

Es necesario trabajar con jóvenes violentos a partir de programas estructurados de formato grupal, con el objetivo de ofrecer repertorios conductuales alternativos a la agresión y ayudarlos a ensayar técnicas de control de la conducta violenta. Esta intervención grupal tiene que estar acompañada de un correcto espacio de intervención individual y multidisciplinar que permita el refuerzo, seguimiento, y evaluación continua y dinámica de los aprendizajes. El espacio de intervención que ofrece el cumplimiento de una medida puede ser un espacio idóneo para optimizar programas de estas características de corte preventivo, de manera que los jóvenes que presentan déficits en áreas básicas de la competencia social no se conviertan en jóvenes con delitos violentos en el futuro.

Butlletins. *Invesbreu* publicats

- 1 *Immigrants i criminalitat a Europa. Els exemples d'Alemanya i Espanya.* Gener 1995
- 2 *La preso pública de Barcelona durant l'etapa isabelina / La casa de correcció de Barcelona (1836-1856).* Gener 1998.
- 3 *El cost de la justícia penal. Privació de llibertat i alternatives.* Febrer 1998.
- 4 *El nen abusat sexualment com a testimoni / Els delictes contra la llibertat sexual relacionats amb menors.* Març 1998.
- 5 *Intel·ligència i personalitat en el procés rehabilitador del delinqüent.* Maig 1998.
- 6 *Salut i presó.* Octubre 1998.
- 7 *La premsa envers la violència juvenil i la presó.* Novembre 1998.
- 8 *El tractament dels agressors sexuals.* Febrer 1999.
- 9 *La victimització a Catalunya l'any 1996.* Abril 1999.
- 10 *Programes aplicats de psicologia comunitària amb personal penitenciari.* Juny 1999.
- 11 *Justícia juvenil: inserció laboral i mesures en medi obert.* Octubre 1999.
- 12 *Reincidència i delinqüència juvenil.* Novembre 1999.
- 13 *Violència domèstica.* Desembre 1999.
- 14 *L'estat de l'adopció a Catalunya (1998-1999).*
- 15 *Maltractaments infantils a Catalunya.* Juny 2000
- 16 *Presó i dones. La incidència dels programes motivacionals en la conducta social. Un estudi evolutiu (1988-2000) a la presó de dones de Barcelona.* Setembre 2000
- 17 *Avaluació d'un programa de tractament per a joves violents.* Novembre 2000
- 18 *Avaluació de l'efectivitat dels programes de tractament amb delinqüents a Europa.* Gener 2001
- 19 *La victimització a Catalunya l'any 1999.* Maig 2001
- 20 *L'arrest de cap de setmana a Catalunya (1996-2000)*
- 21 *Addictes a les drogues i reincidència en el delictes*
- 22 *Maltractaments físics greus a nadons i menors de quatre anys ingressats en centres d'acolliment*
- 23 *Intervenció institucional. Elements per a l'anàlisi en menors infractors o en risc*
- 24 *Els menors estrangers indocumentats no acompanyats (MEINA)*
- 25 *La medicació penal*
- 26 *La reincidència*
- 27 *Família i conducta antisocial*
- 28 *Presentació de dues recerques de l'àmbit penitenciari*
- 29 *Intervenció en centres de justícia juvenil*
- 30 *La Classificació inicial en règim obert dels condemnats a presó*
- 31 *La reincidència en les penes alternatives a la presó a Catalunya*
- 32 *L'assistència religiosa i la llibertat de culte a les presons de Catalunya*
- 33 *Bullying - Violència de gènere Elements per a l'anàlisi*
- 34 *Violència dels joves a la família*
- 35 *Infractors i conducta violenta*